

אנ"א, גוילוק קצאק אמת

תוכנית חינוכית

אכסניית
בני דן

אנ"א, חילוק בדרכ אבות

תל אביב

"אומרים אנשי ירושלים:
כן, תל אביב, זה סתם גלגל....
אין פרופסורים בה כזית
ונביאים אין בה בכלל.
היסטוריה אין לה אף כזרת.
אין רצינות בה, אין משקל.
נכון מאוד, אדון וגברת,
לא, אין בה כלום.... לא כלום... אבל....
בכל זאת יש בה משהו"
(נתן אלתרמן)

מסגרת רעיונית

ציר ההדרכה בתכנית זו מתמקד בשרשי הקשר של האוכלוסייה היהודית לתל אביב-יפו ובהתפתחות הדמוגרפית של היישוב היהודי בעיר.

מרכיבי הסיור -

סיור ביפו העתיקה (כולל שוק הפשפשים)

סיור בנווה צדק – אחוזת בית

ביקור בהיכל העצמאות

זמן חופשי במדרחוב נחלת בנימין ובשוק הכרמל

במהלך ההדרכה בסמטאותיה של העיר יפו, יש לשים דגש על החיבור היהודי לאזור: החל מימי יהושע – נחלת שבט דן (עד המעבר צפונה), דרך שלמה המלך אשר יבא אוצרות ועצים להקמת המקדש, דרך הנביא יונה והחשמונאים, וכלה בחידוש היישוב היהודי ביפו בתקופה העותומאנית ובהקמת השכונה היהודית הראשונה מחוץ לחומה היא: "נווה צדק" בה נולדה היוזמה להקמת העיר העברית הראשונה: "תל-אביב".

העיר תל אביב נוסדה בשנת 1909 כפרבר גנים של העיר יפו בשם: "אחוזת בית".

את שמה החדש "תל אביב" קיבלה בשנת 1910 והוא נשען על שני מקורות:

1. שם התרגום העברי של נחום סוקולוב לספרו של הרצל – "אלטנוילנד" (ארץ ישנה חדשה) – "תל אביב".

2. שם מקראי - "ואבוא אל הגולה תל-אביב היושבים על נהר כבר, ואשר המה יושבים שם ואשב שם שבעת ימים משמים בתוכם" (יחזקאל ג', טו') - עיר ניכר בה ישבו גולי ציון לאחר עזיבתם את הארץ.

בחירת השם על ידי מקימי "העיר העברית הראשונה" היא כמעין תשובה ציונית הולמת ליהודים היושבים בניכר, מה גם שבשם "תל אביב" משמעות הפוכה: תל- כדבר עתיק, ואביב- כדבר רענן וטרי: עיר חדשה הצומחת כתל מן ההיסטוריה היהודית בארץ ישראל ומפיחה חיים חדשים רעננים במולדת ההיסטורית של העם.

אנ"א, חילוק בצדק אחת

העיר העברית הראשונה, בה הוכרזה הקמת מדינת ישראל, מהווה מקום בו חלו נקודות מפנה חשובות בהיסטוריה היהודית בארץ-ישראל, לכן מאפשרת תל-אביב הזדמנות חינוכית לעמוד ב"צומת הציונות": בין חלום למציאות, בין "אלטנוילנד" לתל אביב, ועוד.

- תל אביב מוקמת 5 שנים בלבד לאחר מותו של הרצל – זו בעצם הליכה להגשמת חזונו, דבר שבא לידי ביטוי בשינוי השם שנה לאחר הקמתה.
 - ב-40 השנים הראשונות של העיר קצב הגידול של העיר אדיר: כל 5 שנים העיר מכפילה את עצמה.
 - ארבעים שנה לאחר הקמת העיר - הכרזת המדינה נערכת באותו המקום שבו נערכה ההגדרה לרכישת מגרשים בעיר העברית הראשונה.
 - ערב ההכרזה העם היהודי נמצא בצומת דרכים:
 - 51 שנה אחרי הקונגרס הציוני הראשון
 - 44 שנה לאחר מותו של חוזה המדינה
 - 39 שנה לאחר הקמת העיר
 - 1 מכל 20 יהודים בעולם גר בת"א (וזאת אחרי שואת העם היהודי)
- ההכרזה על הצלתם הפיזית של היהודים ותקומת הרוח היהודית נערכת בעיר העברית הראשונה, ובמעמד ההכרזה: תמונה של הרצל = החזון, מתחתיה עומד בן גוריון = מנהיגות, בביתו של מאיר דיזנגוף = הגשמה.

"זוהי יפו ילדה, זוהי יפו" – סיור ביפו העתיקה

על מנת להתחבר ולהבין את השתלשלות סיפורה של תל אביב ותקומת המדינה, עלינו להבין מהיכן יצאו ובאו אותם ראשוני העיר ומה עודד אותם להקמתה- לפיכך נתחיל את סיורנו ביפו העתיקה, במקום בו השורשים נטועים מזה אלפי שנים...

במרחב תל אביב-יפו אחד המקומות היפים לטיול הינו יפו העתיקה. העיר, שהייתה תמיד שער הכניסה לארץ ישראל העתיקה, מצליחה לשמר גם היום את ניחוחות הדורות וטעמי המסורות שעצבו אותה: בתי אבן יפהפיים, רחובות צרים ומפותלים, נמל דייגים, רובע אמנים, בתי קפה, מסעדות וחנויות, הרובע של יפו העתיקה ממוקם על גבעה גבוהה, המשקיפה על הים ממערב ועל תל-אביב מצפון ומזרח, נוף יפהפה ומרחיב לב כבמטה קסמים עוברים מישראל העכשווית אל ישראל הקסומה של פעם. במקום מגדלי עסקים, יש כאן חומות, בתי אבן וקשתות. במקום כבישים סואנים וצפופים יש כאן סמטאות צרות ומדרגות אבן, אנו נסייר בעיר הידועה בעיקר מההפטרה של יום הכיפורים, ממעשה יונה הנביא: "ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה', וירד יפו וימצא אוניה באה תרשיש"..." וכמו כן מהתפוזים אשר יצואם היה מנמלה של יפו.

לא תמיד ישבו יהודים ביפו, כך, למשל, היה צריך יהודה המכבי לכבוש אותה מן הנוכרים שישבו בה, ואילו שמעון אחיו הפך עיר זו לנמלה הראשון של ממלכת החשמונאים. יפו קמה לתחייה כעיר נמל ומסחר, בגלל שהיא יושבת על "דרך הים", אותה דרך עתיקה שבאה ממצרים, דרך רפיח ועזה, אשקלון ואשדוד וממשיכה בדרום הירקון אל אפק ומכאן צפונה. זו הסיבה שבסוף המאה הקודמת, מגיעים העולים הראשונים באניות ליפו המשמשת

אנ"א, גיוןק הצדק אמת

כשער הארץ, הנתיב העיקרי לירושלים (שער יפו בירושלים סימן עבור עולים רבים את סופה של הדרך הארוכה וההגעה אל מחוז חלומם).

כחלק מהסיוור נבקר בשוק הפשפשים ונחווה כמו התיירים את חווית המבקרים הבאים לקנות ממרכולת המקומיים. שוק זה הינו השוק העתיק ביותר ביפו. הוא הוקם על ידי העות'מאניים (הטורקים) במאה ה-19. בתקופה זו חיי המסחר בעיר פרחו, ויפו שימשה עיר נמל ומרכז לעולי רגל. גם כיום זהו שוק הומה אדם.

שכונת נווה צדק

מיפו נמשיך ל"נווה צדק" אליה יצאו יהודי יפו להקמת שכונה יהודית סמוכה לעיר וממנה יצאו מקימי אחוזת בית היא תל אביב, העיר העברית הראשונה.

"כה אמר ה' צבאות אלוהי ישראל עוד יאמרו את הדבר הזה בארץ יהודה ובעריו בשובי את שבותם יברכך ה' נווה צדק הר הקודש" (ירמיהו ל"א, כ"ב)
ב-1886 בהתכנסות קבוצת יהודי יפו תחת ראש הקהילה מר שמעון רוקח, הועלתה ההצעה לבנות שכונה חדשה בגבול העיר "כמו שנוהגים היהודים באותה העת בירושלים", שכונה מיוחדת ליהודי יפו. באגודת "עזרת ישראל" נרשמו 48 איש לייסד את השכונה החדשה "נווה צדק" ששמה נגזר מהפסוק בירמיהו.

במהלך הסיוור ניפגש עם דמויות שונות מהווי השכונה: משפחת שלוש, ש"י עגנון והרב קוק, נתבונן בבית שמעון רוקח ובשרידי קולנוע עדן ונתעכב ליד בי"ס לבנות בו למדו בעברית: "כי הבנות הן יסוד החינוך בבית והן שתשרשנה בילדיהן את לשון הקודש", וסמוך לבי"ס לבנים אליאנס – בו למדו בצרפתית "הרי הבנים יגדלו להיות המפרנסים ורצוי שידעו את שפת המסחר הבינלאומית".

לקראת סופו של הסיוור נגיע אל פאתיה של שכונת "אחוזת בית" היא "תל אביב" ונחבר את פיסות העלילה ליריעה אחת תוך הבנת העקרונות על פיהם ביקשו מתיישבי תל אביב לבסס את יישובם החדש.
בסיכום דברי "הוועד הזמני" להקמת העיר כותב אחד מחבריו, עקיבא אריה וייס, ביפו 1906: "נקנה בהקדם שטח אדמה הגון, שעליו נבנה את הבתים עבורנו. מקומו צריך להיות בקרבת יפו ויהווה את העיר העברית הראשונה. בה יגורו עברים מאה אחוזים, בה ידברו עברית, בה ישמרו על הטהרה והניקיון, ולא נלך בדרכי הגויים. וכמו שהעיר ניו יורק היא מסמנת את השער הראשי לכניסה לאמריקה, כך עלינו לשכלל את עירנו, והיא תהיה בזמן מן הזמנים לניו יורק הארץ ישראלית.... ולכן על הזרזים להקדים במצוות ישוב ארץ ישראל זאת".

אנ"א, חילוק בדרכ אמת

תל אביב - החזון בהתגשמותו

"תל אביב; העיר העברית הראשונה, היא העיר היחידה בעולם שכולה יהודית. היא אות ומופת לחיים חדשים, חיים חפשים, חיים של עבודה על יסוד התרבות המודרנית במולדת התנ"ך, התקדמות והתפתחות תל-אביב היא צעד ענקי של כל העם העברי בגולה – בהתחלת חיים של חרות, בלי עול והגבלה. כל הבניינים, בתי החרושת, הכבישים, התיאטרות, הגנים, החשמל, הספקת המים, הטלפון, הרדיו, הביוב וכו' וכו', כל עיר פלאות זו, נבנתה במשך זמן קצר ורק בידי יהודים. העיריה, המשטרה, המשפט, הפקיד, הסוחר, הבנקאי, הסבל, המורה, הסנדלר, הציר, הספר וכו' וכו' – כולם יהודים" (מדריך א"י, 1937, ש. שרנופולסקי)

נמשיך במסענו בזמן אל יום הכרזת המדינה. נבקר בביתו של ראש העיר הראשון של תל אביב – מאיר דיזינגוף, נשמע את סיפור הבית ובעיקר נחווה את רגע ההכרזה על הקמת מדינה ליהודים היא מדינת ישראל.

נסגור מעגל ואת מסענו ההיסטורי בהצצה אל חיי היום יום של תל אביב בעכשווית. שוק הכרמל מאפשר למבקרים לצאת לרגע משאון העיר - להרגיש, להריח ולטעום. השוק, קרוי על שם הרחוב שלאורכו הוא נמצא. את השוק ייסדו ב-1920 עולים מרוסיה, שהיו בעלי קרקע באזור. השוק היה מקור פרנסתם. כיום שוק הכרמל הוא השוק המרכזי של תל אביב: מוכרים בו פירות, ירקות, בשר ודגים, ולצדם בגדים, מוצרי סדקית (חוטי תפירה, כפתורים וכדומה) וכלי בית.

מדרחוב נחלת בנימין - רחוב רגיל זה הופך כל יום שלישי ושישי לבאזר יפהפה של מוצרי אומנות, חפצים שונים, מזכרות ומתנות והכל עבודת ידם של אומנים ישראלים הבאים למכור את יצירותיהם במקום, מופעי תיאטרון רחוב, נגנים, להטוטנים וקוראות בקפה ובכף היד - כל הדברים ה"לא-חשובים" שהופכים את החיים למעניינים.

לאחר יום ארוך ומלא כל טוב, נשוב לבית הארחה.

המשך....

הצעה לפעילות חינוכית באכסניה

מחזון למציאות

מנהיגים שונים בכל תקופה שאפו לשפר את המציאות הקיימת על פי חזונם ודרכם. לא תמיד ניתן היה לממש את החלום ולרוב היה צורך להתפשר אל מול המציאות הקיימת. בסדנא זו המשתתפים יהיו המנהיגים ויציעו את חזונם לשיפור החברה בישראל. ננסה לעמוד על הפער בין החלום למציאות ונבדוק מה נחוץ בכדי לגשר עליו ולהגשים את החלום. מתוך כך נדון בקשר בין מנהיגות, חזון ושינוי חברתי כאשר סוגיית משמעותה של הציונות בימינו תלווה את המהלך כולו.

מטרות:

- עידוד למעורבות אזרחית וחברתית
- הבנת הנחיצות והצורך בהנהגה והקשר בין הנהגה לחזון
- הכרות עם התכונות הדרושות למנהיג/ה ועם סוגים שונים של מנהיגות
- התמודדות עם דילמות של מנהיגות בחברה דמוקרטית

ציוד: בריסטולים וטושים, חומרי יצירה, דפי הנחיה, קטעים מחזונו של הרצל, קטעים על מנהיגות, דפים ועטים.

מהלך הפעילות:

א. פתיחה- הרצל: בין חזון למציאות. 15 דקות

מי היה הרצל? מה היה החלום שלו?
סביר להניח שהמשתתפים יענו- הקמת מדינה יהודית
האם בזה נגמר החלום של הרצל? האם חזונו של הרצל התממש במלואו? נושא זה נבחן בהמשך הסדנא.

הקראת הקטע "קראתי פעם לציונות אידיאל אין סופי"
התמקדות בחזונו של הרצל כמקרה בוחן.
בחינת המציאות הקיימת במדינת ישראל – בן הרצוי למצוי.

בחלק זה יוצג חזונו של הרצל בעזרת קטעים מכתביו הנוגעים בנושאים אשר נידונו קודם לכן:
*לתת לחניך לקרוא חלק מחזונו של הרצל ולשאול את הקבוצה האם זה רצוי בעיניהם והאם זה מצוי כיום במדינת ישראל.
הקטעים הם בנושא: מדינה ללא צבא, שוויון מלא לנשים, אי תלות במוסדות צדקה ונדבנים, חוקה מודרנית וטובה, הפרדת דת ומדינה, עלייה איכותית (תוך מיון וברירה) ולא המונית, ריבוי שפות ועוד.

לאחר קריאת הקטעים נערוך **דין** לגבי הפער בין חזונו של הרצל למציאות:

- למה מתייחס חזונו של הרצל (רק למסגרת או גם לתכנים ספציפיים)?
[שאלה זו חשובה לקישור בהמשך לשאלת משמעות הציונות היום, האם הציונות הגשימה את מטרותיה ע"י הקמת מסגרת מדינית או שמלכתחילה הייתה המדינה אמצעי להקמת חברה מסוג מסוים...]
- האם חזונו של הרצל היה עומד היום במבחן המציאות?
- מה חסר לכם במציאות של מדינת ישראל היום?
- האם הפער ניתן לגישור ?
- מה נחוץ בכדי לגשר על הפער ? — מעורבות אזרחית, לקיחת אחריות, הובלה, מנהיגות
- על מי האחריות בעיצוב המציאות?

ב. פעילות יצירתית 30 דקות

הנחיה: דיברנו עכשיו על החזון של הרצל ועל המרחק שלו מהמציאות. עכשיו עליכם לחשוב על חזון משלכם למדינת ישראל ולבנות מודל בעזרת חומרי יצירה למדינת ישראל 2030. חישובו באיזו מדינה הייתם רוצים שהילדים שלכם יגדלו.

משימה בקבוצות קטנות למשתתפים: עליכם לבנות את מדינת ישראל הרצויה בעיניכם תוך התייחסות לנושאים כגון: דת, משטר, צבא, חלוקת משאבים – כלכלה, עלייה, מיקום המדינה, תרבות, שפה ועוד. (לעזרת המשתתפים דף הנחייה) הצגת המדינות שהמשתתפים יצרו ודין במליאה –

- האם ניתן למצוא נקודות משותפות המאפיינות את "המדינה האידיאלית"?
 - מה היו נקודות המחלוקת בקבוצה? על מה היה קשה להסכים?
 - עד כמה רחוקה המדינה שיזמתם מהמציאות הקיימת?
- [ניתן להקריא קטע מיומנו של הרצל על הגיחוך שעורר רעיון הקמת המדינה.]

סיכום (כ 5 דקות):

העיסוק בדוגמא של הרצל כמנהיג ובחזונו עשוי להוביל למסקנות שונות: מחד הוא מדגים כי ניתן לשנות המציאות בעקבות חלום של איש אחד. מאידך הוא משקף את החלומות שלא התגשמו ואת הדרך שעוד נותרה בדרך להשגת היעדים. לכל אחד מאתנו אחריות אישית בעיצוב המציאות לפני החברה. האחריות האישית היא הזכות שלנו כאזרחים במדינה דמוקרטית.

במדינה בה אין משמעות לרצון הפרט ולהשפעתו על הכלל אין אפשרות בחירה ועיצוב "חזון" לגבי המסגרת בה היינו רוצים לחיות כפרטים. דמוקרטיה היא מסגרת ערכית המביאה לידי ביטוי את ערך האדם, האחריות והמעורבות. המדינה הדמוקרטית היא כלי ניהולי המשרת את כלל אזרחיו. בכדי לקיים אותו אנחנו צריכים להכיר את המורכבות שבו ולכבד את חוקי המדינה הדמוקרטית.

העובדה כי קיים פער גדול בין מדינת החלומות שלנו ובין המדינה הקיימת ובמקביל פער משמעותי בין חזון מקימי המדינה למדינה בה אנו חיים מקשרת אותנו לשאלת משמעותה של הציונות כיום, ומחייבת אותנו לשקול מה תפקידו של כל אחד ואחד מאתנו בהגשמת החזון שלנו כלפי החברה בה אנחנו חיים.